

فصلنامه
تحلیلی
پژوهشی
کتاب مهر

بررسی تأثیر محتوا و فرمت در موفقیت کتاب الکترونیک

مینا والی
دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت رسانه دانشگاه علامه طباطبائی
mina.vali@gmail.com

چکیده

با توجه به رشد ابزارهای دیجیتال، تمایل ناشران به تبدیل کتاب‌هایشان به کتاب دیجیتال افزایش یافته است، اما هر کتابی برای این کار مناسب نیست. برای تصمیم‌گیری در زمینه تولید کتاب‌های دیجیتال باید سه عنصر محتوای کتاب، فرمت دیجیتال، و ابزار مطالعه آن را به دقت بررسی کرد. با توجه به یافته‌های نظرسنجی انجام‌شده از سوی محقق و نظرسنجی‌های دیگر محققان، درمی‌یابیم که کتاب‌هایی با محتوای داستانی و آموزشی قابلیت تبدیل به فرمت دیجیتال را دارند. از طرف دیگر، کتاب‌هایی با موضوع کودک و کتاب‌های مقدس هنوز به صورت چاپی با اقبال بیشتری برای فروش مواجه‌اند. در بخش دیگری از مقاله، به بررسی فرمت‌های مختلف ارائه کتاب الکترونیک پرداخته شده است. محبوب‌ترین فرمت‌های کتاب دیجیتال PDF، Kindle و Epub هستند. این سه فرمت بیشترین قابلیت را در میان انواع فرمت‌های موجود دارند و بیشترین کتاب‌های الکترونیک هم با این فرمت‌ها منتشر شده‌اند. سومین عنصر مهم در نشر الکترونیک ابزار مطالعه است که با توجه به نظرسنجی‌های انجام‌شده به این نتیجه رسیدیم که مخاطبان از یک ابزار مطالعه انتظار قابلیت خوانایی متن، پوشش فرمت‌های مختلف کتاب الکترونیک، اندازه مناسب صفحه نمایش، و دوام بالای باتری را دارند. با توجه به ویژگی‌های ابزارهای مختلف مطالعه کتاب، این نتیجه حاصل شد که کتابخوان بهترین وسیله برای مطالعه کتاب الکترونیک است.

واژگان کلیدی

کتاب الکترونیک، محتوای کتاب الکترونیک، فرمت، ابزار مطالعه کتاب الکترونیک

مقدمه

بر اساس گزارش ماه مارس انجمن ناشران امریکا، فروش کتاب الکترونیک در فصل اول سال ۲۰۱۲ از فروش کتاب جلد گالینگور بیشتر بود و این نخستین بار است که این برتری نمایان می‌شود. طبق آمار، درآمد حاصل از فروش کتاب الکترونیک بزرگسالان (کتاب کودکان عنوان نشده است) ۲۸۲/۳ میلیون دلار و کتاب جلد گالینگور در مدت مشابه ۲۲۹/۶ میلیون دلار بوده است. در این گزارش آمده است: «در فصل نخست ۲۰۱۲، درآمد خالص حاصل از کتاب الکترونیک بیش از کتاب جلد گالینگور بود که این نشان از جابه‌جایی موقعیت این دو نوع کتاب از فصل اول ۲۰۱۱ تا کنون است. در حالی که گسترش کتاب دیجیتال همچنان در حال رشد است، دانلود کتاب‌های صوتی نیز نسبت به سال گذشته شتاب یافته است، چنان‌که برخی کارشناسان گفته‌اند این شتاب به محبوبیت و خرید گوشی‌های هوشمند گره خورده است» (Scocco, 2012).

آمارها حاکی از آن است که دانلود کتاب صوتی حتی بیشتر از کتاب الکترونیک رشد داشته است؛ چنان‌که با درآمد ۲۵ میلیون دلاری‌اش به رشد بیش از ۳۲/۷ درصدی نسبت به مدت مشابه در سال گذشته رسیده است (Indvik, 2012). بر اساس گزارش انجمن ناشران امریکا، در فصل اول ۲۰۱۲، فروش کتاب الکترونیک بزرگسالان رشد ۲۸/۴ درصدی را در مقایسه با مدت مشابه سال گذشته شاهد بود. فروش کتاب الکترونیک جوانان و کودکان حتی از این هم بهتر بود و با ۶۴/۳ میلیون دلار درآمد شاهد رشد ۲۳۳ درصدی بود. البته در این میان، فروش کتاب جلد گالینگور هم رشد ۲/۷ درصدی داشت که رشد ملایمی محسوب می‌شود (Indvik, 2012).

در آینده‌ای نزدیک، کتاب‌های الکترونیکی به شکلی جدید به بازار کتاب عرضه خواهند شد؛ همان‌طور که آمازون با کتابخوان خود، کیندل، معیارهای لازم را در این زمینه به نمایش گذاشته است.

در پایان سال ۲۰۱۰، آمازون گزارش داد که یک میلیون نسخه از کتاب‌های سه گانه استیگ لوارشن^۱، با عنوان هزاره^۲، از طریق فروشگاه کیندل به فروش رسیده است. در صورتی که بازارهایی برای کتاب‌های الکترونیک قانونی به وجود آید و ناشران بتوانند از طریق توسعه سود کسب کنند، همه تولیدکنندگان باید به روند دیجیتالی شدن کتاب به عنوان یک فرصت جدید برای پر کردن اوقات فراغت تمامی گروه‌های هدف بنگرند. کسب سود از کتاب الکترونیک چندان ساده نیست، اما ناشران، تولیدکنندگان بیزارها، و فروشگاه‌های آنلاین باید باهم همکاری و روی نیازهای مشتریان تمرکز کنند (The Future of eBooks, 2012). گرچه انتظار نمی‌رود با گذشت زمان کتاب الکترونیک به طور کامل جایگزین کتاب چاپی شود، روند روبه رشد انتشار و فروش کتاب الکترونیک بازار جدیدی ایجاد کرده که با توسعه و پیشرفت فرمت‌ها و ابزارهای جدید مطالعه کتاب الکترونیک این بازار نیز روزبه‌روز گسترده‌تر خواهد شد. با این حال، توسعه این بازار جدید بدین معنی نیست که همه موضوعات و ژانرهای مختلف کتاب با هر محتوایی قابلیت فروش به صورت الکترونیک را دارند. محتوای کتاب الکترونیک، فرمت مناسب ارائه آن، و نیز وسیله مناسب برای مطالعه باید به دقت بررسی شود تا هزینه‌های اضافی به بار نیاید. هدف این مقاله بررسی موضوعات مناسب برای تبدیل به نسخه الکترونیک و نیز فرمت‌ها

جدول ۱: مقایسه میزان فروش کتاب چاپی و الکترونیک در سه ماهه اول سال ۲۰۱۱ و ۲۰۱۲ (Boog, ۲۰۱۲)

کتاب داستان و غیرداستان بزرگسالان	۲۰۱۲ (میلیون دلار)	۲۰۱۱ (میلیون دلار)	درصد تغییر
کتاب جلد گالینگور بزرگسالان	۲۲۹/۶	۲۲۳/۵	+۲/۷
کتاب جلد کاغذی بزرگسالان	۲۹۹/۸	۳۳۵	-۱۰/۵
دانلود کتاب صوتی	۲۵	۱۸/۸	+۳۲/۷
کتاب الکترونیک	۲۸۲/۳	۲۲۰/۴	+۲۸/۱
مجموع	۸۶۴/۲	۸۲۱/۲	+۵/۲

و ابزارهای مناسب مطالعه کتاب الکترونیک است. به این منظور، با یک نظرسنجی آنلاین به بررسی محتوای مورد علاقه افراد برای مطالعه به شکل الکترونیک، انتظارات مخاطبان از قابلیت‌های ابزار مطالعه، و فرمت‌های مختلف کتاب الکترونیک پرداخته‌ایم. جمعیت آماری این نظرسنجی حدود ۵۰۰ نفر از کاربران اینترنت بودند که در نهایت ۱۳۲ نفر با تکمیل فرم آنلاین نظرسنجی در آن شرکت کردند. نظرسنجی صورت گرفته فقط به بررسی سه عنصر محتوا، فرمت، و ابزار مطالعه کتاب الکترونیک و اولویت آن بین مخاطبان پرداخته است و از آنجایی که در جامعه آماری محدود و به شکل آنلاین انجام شده، صرفاً می‌تواند اولویت‌های مخاطبان کتاب الکترونیک را مشخص کند. لازم به ذکر است که برای شرکت کنندگان در نظرسنجی محدودیتی در انتخاب تعداد گزینه‌ها وجود نداشت.

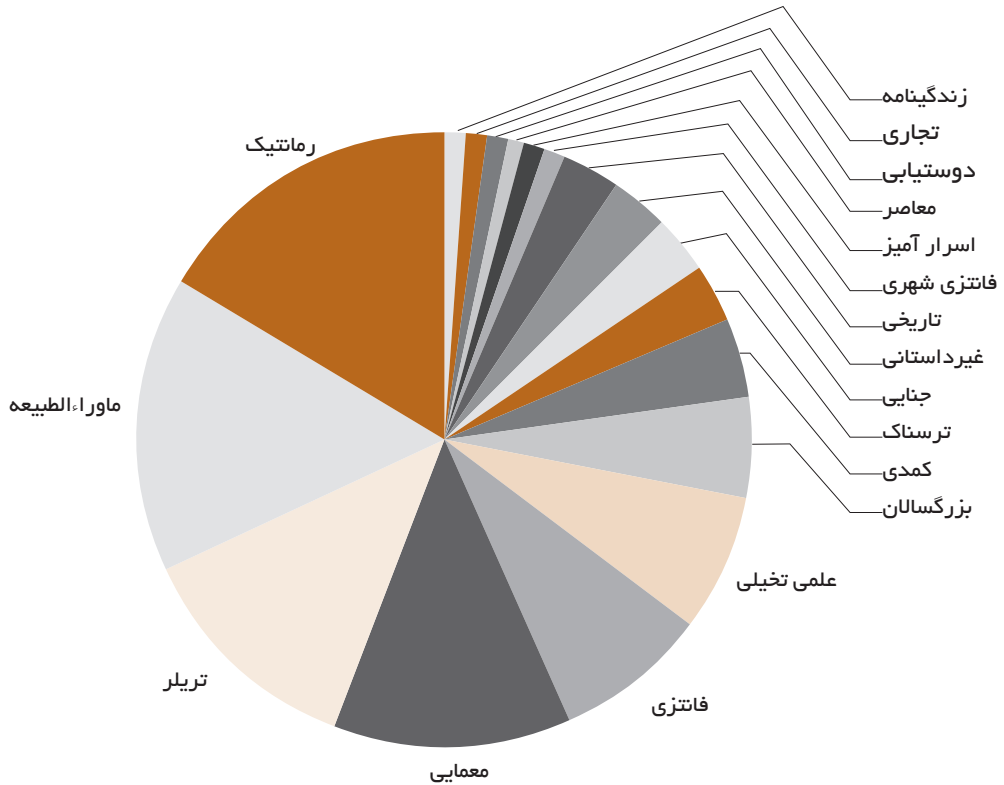
محتوای مناسب برای کتاب الکترونیک

در دنیای امروز، بسیاری از ناشران کتاب سودای ورود به بازار کتاب الکترونیک را دارند، اما باید بدانند که هر نوع محتوا و موضوعی قابلیت تبدیل به کتاب الکترونیک را ندارد. آمارها نشان می‌دهد که بالاترین میزان فروش کتاب الکترونیک به ژانر داستان و رمان اختصاص دارد. اما برخی معتقدند که فقط کتاب‌هایی با موضوع علمی و تخصصی توانایی تبدیل به فرمت الکترونیک را دارند. نشر و ارائه محتوا با ابزارهای الکترونیک فقط به موضوعات علمی محدود نیست. ادبیات عمومی، داستان و رمان، موضوعات تخیلی، و نیز محتوای عاشقانه را نیز می‌توان با استفاده از این ابزارها ارائه کرد؛ مثلاً، این گونه نشر برای انتشار و توزیع کتاب‌های نویسندگان نوپا و تازه کار، که تضمینی برای فروش محتوای تولیدی چاپی آنها نیست، مناسب است، زیرا هزینه تولید و انتشار و نیز تکثیر آن با هزینه‌های گونه‌های سنتی تر انتشار قابل مقایسه است (هم‌سخنی با مخاطبانی جهان‌شمول‌تر، ۱۳۹۱، ص ۶).

درک جی کانیون^۳، نویسنده کتاب‌های علمی تخیلی، در سال ۲۰۱۱، گزارشی از ژانرهای

پرفروش کتاب الکترونیک منتشر کرد. طبق این گزارش، درصد فروش کتاب‌های الکترونیک به صورت زیر است؛ اما کارشناسان نشر کتاب درباره آینده نشر الکترونیک پیش‌بینی کرده‌اند که کتاب‌های خاصی مانند آشپزی و راهنمای سفر، به صورت اپلیکیشن و کتاب الکترونیک، به

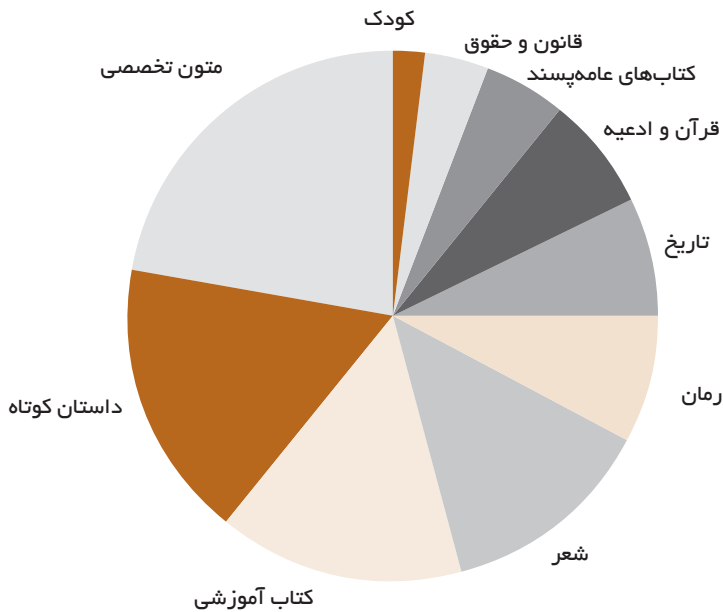
نمودار ۱: درصد فروش ژانرهای مختلف کتاب الکترونیک (Canyon, ۲۰۱۱)

همراه ویژگی‌های تعاملی همچون به‌روزرسانی آنلاین و اشتراک، بیشتر ارائه شوند. پیش‌بینی دیگر این است که تقاضا برای انواع خاصی از کتاب‌های چاپی به قوت خود باقی بماند؛ مانند کتاب‌های مذهبی- کتاب مقدس و قرآن- کتاب‌های کودک، کتاب‌هایی برای هدیه، و کتاب‌های خاص (The Future of EBooks, 2012).

محقق برای دستیابی به تخمینی از وضعیت موجود در مخاطب ایرانی، نظرسنجی آنلاینی را انجام

نمودار ۲: مقایسه علاقه‌مندی افراد به موضوعات مختلف کتاب الکترونیک

داد. بدین صورت که فرم نظرسنجی آماده و برای کارشناسان رسانه فرستاده شد. این نظرسنجی برای حدود ۱۰۰۰ نفر از کارشناسان رسانه فرستاده شد که ۱۳۲ نفر از آن‌ها به سؤالات پاسخ دادند. نتایج این نظرسنجی هم نشان می‌دهد که افراد بیش از همه ترجیح می‌دهند کتاب‌های تخصصی، داستان کوتاه، و کتاب‌های آموزشی را به صورت الکترونیک مطالعه کنند. برای شرکت کنندگان در این نظرسنجی، این امکان فراهم بود که از میان گزینه‌های موجود چند گزینه را انتخاب نمایند. بنابراین مجموع درصد گزینه‌ها بیش از ۱۰۰ درصد شد. نتایج به دست آمده در این نظرسنجی، طبق پیش‌بینی کارشناسان، حاکی از آن است که تمایل کمتری برای مطالعه کتاب کودک و قرآن به صورت الکترونیک وجود دارد.

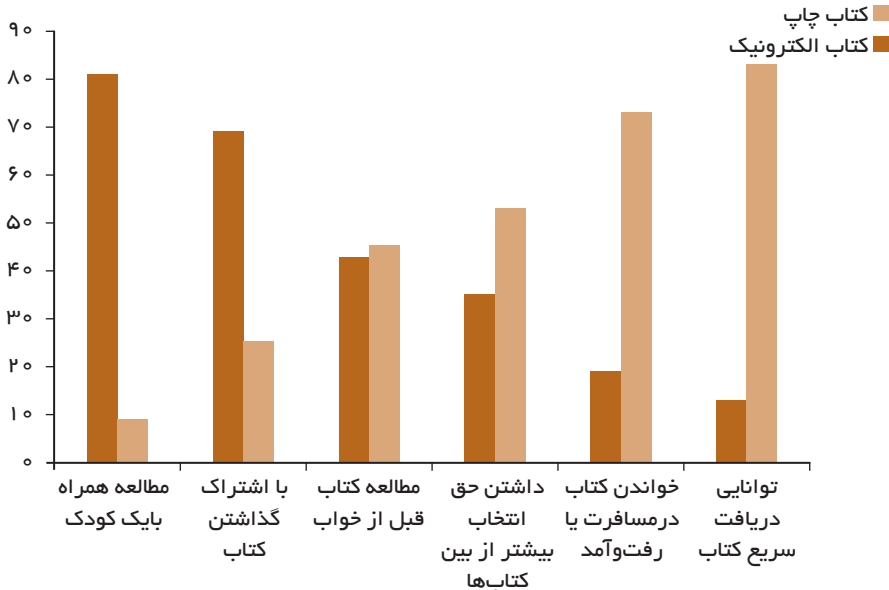
انجمن ناشران امریکا گزارش داده است که افراد در چه موقعیتی ترجیح می‌دهند از کدام شکل کتاب (چاپی یا الکترونیک) استفاده کنند. طبق بررسی آن‌ها، اغلب افراد در موقعیت‌هایی مانند خواندن کتاب برای کودک و توانایی به اشتراک گذاشتن کتاب با دیگران ترجیح می‌دهند از کتاب چاپی استفاده کنند. در مقابل، برای دریافت سریع کتاب، مطالعه در هنگام مسافرت و جابه‌جایی، و برای داشتن حق انتخاب گسترده در میان کتاب‌ها استفاده از کتاب الکترونیک را می‌پسندند (Rainie, Zickuhr, Purcell, Madden, & Brenner, 2012).

همچنین درباره کاربرد کتاب چاپی و الکترونیک، در موقعیت‌های متفاوت، یافته‌های بررسی مرکز تحقیقاتی پیو درخور توجه است. این مرکز، در بررسی خود، درباره شیوه مطالعه مردم امریکا، دریافته است که خوانندگان کتاب الکترونیک، به طور متوسط، در یک سال گذشته، ۲۴ عنوان کتاب خوانده‌اند. در صورتی که مصرف کنندگان کتاب‌های غیرالکترونیک (چاپی)، در زمان مشابه، ۱۵ عنوان کتاب مطالعه کرده‌اند. در نمودار زیر، نتایج یافته‌های مرکز پیو درباره تناسب نوع کتاب در موقعیت‌های متفاوت نشان داده شده است.

به طور کلی، با توجه به نتایج نظرسنجی‌های انجام‌شده، به نظر می‌رسد افراد اغلب تمایل دارند موضوعاتی را که فقط یک بار مطالعه می‌کنند و کمتر به مراجعات بعدی نیاز دارد به شکل الکترونیک مطالعه کنند. کتاب‌هایی که از نظر مخاطب ارزش معنوی و مادی کمتری دارند، همچون کتاب داستان

نمودار ۳: درصد افرادی که در یک سال گذشته هم کتاب الکترونیک و هم کتاب چاپی مطالعه کرده‌اند گفته‌اند کدام فرمت برای چه کاری مناسب‌تر است.

منبع: بررسی «اینترنِت و عادات مطالعه در زندگی امریکایی» مرکز تحقیقاتی پیو، ۱۶ نوامبر تا ۲۱ نوامبر ۲۰۱۱. N= ۲۹۸۶ پاسخ‌گو ۱۶ سال و بالاتر. مصاحبه به زبان‌های انگلیسی و اسپانیایی و از طریق تلفن ثابت و تلفن همراه انجام شده است. تعداد کسانی که در یک سال گذشته هم کتاب چاپی و هم کتاب الکترونیک مطالعه کرده‌اند ۷۰۱ نفر است (Rainie, Zickuhr, Purcell, Madden, & Brenner, 2012)

و رمان، اغلب به شکل الکترونیک مشتری بیشتری دارند. همچنین به نظر می‌رسد افراد علاقه‌مندند کتاب‌های نفیس را، همچون کتاب‌های مقدس و کتاب شعر، در کتابخانه‌های خود نگهداری کنند؛ به جای اینکه نسخه الکترونیک آن را در رایانه یا سایر ابزارها داشته باشند.

جدول ۲: مقایسه ویژگی‌های فرمت‌های مختلف کتاب الکترونیک (Comparison of e-book formats, 2012)

فرمت	نمایش عکس	نمایش جدول	پخش صدا	تعامل با سایرین	نشانه‌گذاری در متن	پخش ویدئو
Archos Reader	بله	؟	خیر	خیر	بله	؟
DjVu	بله	بله	خیر	خیر	بله	؟
EPUB (IDPF)	بله	بله	بله	بله	بله/خیر	بله
eReader	بله	؟	خیر	خیر	بله	؟
FictionBook	بله	بله/خیر	خیر	خیر	؟	؟
HTML	بله	بله	بله	خیر	خیر	بله
Kindle	بله	بله	بله	بله	بله	بله
Microsoft Reader	بله	؟	خیر	خیر	بله	؟
Mobipocket	بله	بله	خیر	بله	بله	؟
Multimedia EBook	بله	؟	بله	بله	بله	؟
Plain text	خیر	خیر	خیر	خیر	خیر	خیر
Plucker	بله	بله	خیر	بله	بله	؟
Portable Document Format (PDF)	بله	بله	بله	بله	بله	بله
PostScript	بله	؟	خیر	خیر	؟	؟
Repligo	بله	بله	خیر	خیر	خیر	؟
TealDoc	بله	؟	خیر	خیر	بله	؟
Tome Raider	بله	؟	خیر	خیر	؟	؟

فرمت‌های مختلف کتاب الکترونیک

هریک از انواع فرمت‌های کتاب الکترونیک ویژگی‌ها، مزایا، و معایبی دارد که ناشر یا نویسنده، با آگاهی از آنها، می‌تواند بهترین فرمت را انتخاب کند. در این میان، تعدادی از فرمت‌های کتاب الکترونیکی محبوبیت بیشتری دارند؛ مثلاً، فرمت PDF، که کاربردی‌ترین و ساده‌ترین فرمت کتاب الکترونیک است، یا Kindle که مخصوص کتاب‌های کیندل است. با توجه به اطلاعات جدول فوق، ویژگی‌های مختلف فرمت‌های کتاب دیجیتال توضیح داده شده است. با توجه به اطلاعات جدول ۲، سه فرمت PDF، Kindle، و epub بیشترین امکانات را دارند. عملاً نیز این سه فرمت پرکاربردترین و محبوب‌ترین فرمت‌های کتاب الکترونیک محسوب می‌شوند. در اینجا، این سه فرمت کتاب الکترونیک معرفی می‌شوند.

PDF: یکی از فرمت‌های طراحی‌شده از سوی سیستم Adobe که در ابتدا برای ذخیره‌سازی اسناد قابل چاپ و عکس‌دار ارائه شد به جرات می‌توان گفت PDF پرکاربردترین فرمت کتاب الکترونیک در جهان است. از آنجایی که اسناد PDF روی انواع مختلف پلتفرم‌ها به راحتی قابل مشاهده و چاپ هستند، روی وب جهانی بسیار رایج‌اند (Comparison of e-book formats, 2012).

یک کتاب الکترونیک با فرمت PDF ماکت فرمت کاغذی را باز تولید می‌کند. اگر ابعاد دستگاه کتابخوان بسیار شما کوچک‌تر از ماکت اصلی فرمت کاغذی باشد، دستگاه اندازه صفحه را کاهش خواهد داد تا بتواند به صورت کامل ظاهر شود. مطالعه در این حالت سخت‌تر از خواندن نسخه کاغذی کتاب خواهد بود. در عوض، فرمت PDF برای رایانه‌ها و کتابخوان‌هایی که مشخصاً برای این فرمت ساخته شده‌اند بسیار مناسب است (پرسش‌های متداول، ۲۰۱۲).

Kindle فرمت اختصاصی آمازون که شبیه MOBI است

در این فرمت، فایل کتاب الکترونیک از طریق تکنولوژی DRM محافظت شده است که اجازه نمی‌دهد فایل مورد نظر در سایر ابزارها دیده شود (Most Common EBook Formats). گرچه این فرمت مخصوص کیندل آمازون است، در واقع با استفاده از نرم‌افزار (اپلیکیشن) کیندل روی سایر پلتفرم‌ها مانند بلک‌بری، اندروید، و آیفون و آپید قابل دسترس است. Epub: یک استاندارد کتاب الکترونیک باز که از سوی انجمن بین‌المللی نشر الکترونیک^۱ تعریف شد Epub، که مبتنی بر XHTML و XML است، یکی از فرمت‌های محبوب کتاب الکترونیک محسوب می‌شود (Most Common EBook Formats). یک کتاب الکترونیک با فرمت Epub به صورت خودکار با ابعاد دستگاه کتابخوان شما سازگار می‌شود. ابعاد، نظم و ترتیب کاراکترها، و فاصله بین خطوط از پیش از سوی ناشر انتخاب شده است، به طوری که متناسب با بیشترین تعداد خطوط باشد؛ با این حال، خودتان این موارد را روی دستگاه تنظیم می‌کنید تا سهولت مطالعه در بالاترین حد ممکن باشد (پرسش‌های متداول، ۲۰۱۲). فرمت Epub قابل مشاهده در کتابخوان کوبو، بلک‌بری پلن بوک، اپلیکیشن آیبوک اپل روی سیستم عامل ios مانند آیفون و آپید، نوک، کتابخوان سونی، و تعداد دیگری از ابزارهای کتابخوان است. تنها ابزاری که نمی‌تواند فرمت Epub را پشتیبانی کند کیندل است که قرار است به‌زودی این امکان را برآورده نماید (Comparison of e-book formats, 2012).

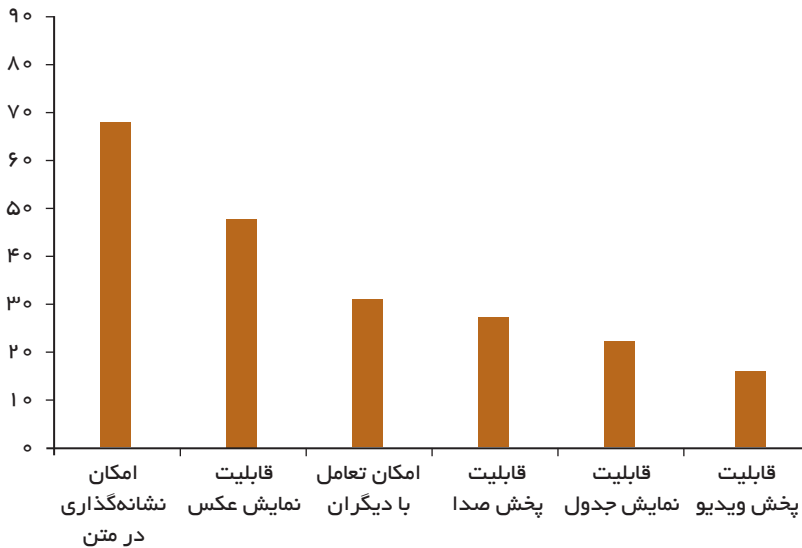
یافته‌های محقق نشان می‌دهد که بیشترین انتظار افراد از میان قابلیت‌های مختلف فرمت‌های کتاب الکترونیک امکان نشانه‌گذاری در متن و قابلیت نمایش عکس است. همان‌طور که در جدول ۲ مشاهده شد، تقریباً همه فرمت‌های کتاب دیجیتال این قابلیت‌ها را دارند. در بحث انتخاب فرمت مناسب برای کتاب الکترونیک، توجه به ابزارهای پوشش‌دهنده هر

فرمت هم مهم است. در این مورد، باید دید در کشور ما کدام یک از ابزارهای مطالعه کتاب الکترونیک بیشترین کاربرد را در میان مخاطبان دارد تا در این زمینه تصمیمی درست اتخاذ شود.

ابزارهای مطالعه کتاب الکترونیک

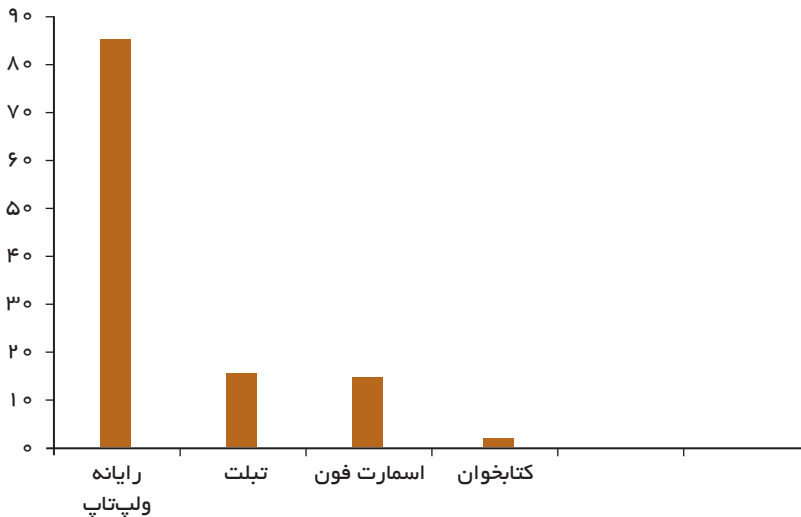
برای مطالعه یک کتاب الکترونیک غیر از کتابخوانها، که به صورت تخصصی برای این منظور طراحی شده‌اند، ابزارهای دیگری نیز مورد استفاده قرار می‌گیرد. رایانه رومیزی، لپ‌تاپ،

نمودار ۴: مقایسه درصد اهمیت قابلیت‌های مختلف فرمت کتاب الکترونیک

تبلت، و تلفن همراه از دیگر ابزارهای مورد استفاده برای مطالعه کتاب الکترونیک هستند. بر اساس گزارش ماه مارس انجمن ناشران امریکا، مطالعه کتاب الکترونیک با استفاده از ابزارهای مختلفی انجام می‌شود. در نظرسنجی دسامبر ۲۰۱۱ این انجمن از مردم امریکا، میزان استفاده از ابزارهای مختلف برای مطالعه کتاب الکترونیک سنجیده شده است. نتایج این نظرسنجی نشان می‌دهد رایانه بیشتر از سایر ابزارها کاربرد دارد. نتایج به دست آمده، در بازه زمانی یک سال، به این شرح است:

نمودار ۵: مقایسه درصد استفاده از ابزارهای مختلف برای مطالعه کتاب الکترونیک

۴۲ درصد خوانندگان کتاب خود را از طریق رایانه مطالعه کرده‌اند.
 ۴۱ درصد مصرف کنندگان کتاب خود را با استفاده از یک کتابخوان الکترونیکی مانند
 کیندل یا نوک مطالعه کرده‌اند.
 ۲۹ درصد خوانندگان کتاب خود را از طریق تلفن همراه مطالعه کرده‌اند.

جدول ۳: مقایسه قابلیت‌های ابزارهای مختلف مطالعه کتاب الکترونیک (The Future of EBooks, 2012)

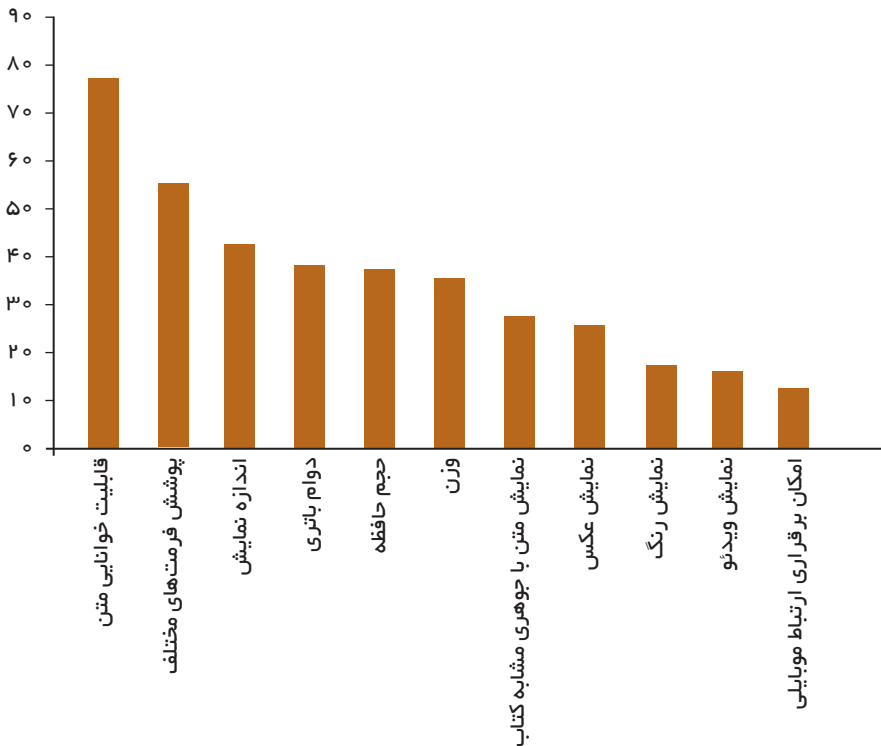
ویژگی‌ها	اسمارت فون	کتابخوان	تبلت	کامپیوتر/لپتاپ
عمر باتری	●	●	●	●
توانایی نشان دادن تصویر	●	●	●	●
توانایی نشان دادن ویدئو	●	○	●	●
توانایی نشان دادن اندازه	●	●	●	●
اعتبار	●	●	●	○
رنگها	●	○	●	●
تفاوت فرمت‌ها	●	●	●	●
وزن	●	●	●	●
اتصال متحرک	●	○	●	●
فضای حافظه	●	●	●	●
محتوی‌های اضافی	●	●	●	●
مناسب بودن برای کتب مشتریان	●	●	●	○
مناسب برای کتب حرفه‌ای	●	●	●	●

● تناسب عالی   ○ عدم تناسب

۲۳ درصد مصرف کنندگان از تبلت برای مطالعه کتاب خود استفاده کرده‌اند (Rainie, Zickuhr, Purcell, Madden, & Brenner, 2012).

یافته‌های نظرسنجی آنلاین ما نیز بیانگر این است که رایانه و لپ‌تاپ، با اختلاف بسیار زیاد از سایر ابزارهای مطالعه کتاب الکترونیک، بیشترین کاربرد را دارند. تبلت و اسمارت‌فون در رده‌های

نمودار ۶: درصد اهمیت قابلیت‌های مختلف ابزار مطالعه کتاب الکترونیک برای افراد

بعدی قرار می‌گیرند و میزان استفاده از کتابخوان فقط ۲ درصد است.

هریک از ابزارهای مطالعه کتاب الکترونیک ویژگی‌های خاص، مزایا، و معایبی دارد. می‌توان ویژگی‌های ابزارهای مختلف مطالعه کتاب الکترونیک را باهم مقایسه کرد. در جدول زیر، مزایا و معایب چهار وسیله شامل رایانه و لپ‌تاپ، تبلت، گوشی همراه، و کتابخوان باهم مقایسه شده‌اند. یافته‌های نظرسنجی آنلاین انجام‌شده بیانگر این است که بیشترین انتظار مخاطبان از ابزار مطالعه کتاب الکترونیک قابلیت خوانایی متن، پوشش فرمت‌های مختلف کتاب الکترونیک، اندازه صفحه نمایش، و دوام بالای باتری است. در جدول زیر، اولویت‌های انتظارات افراد از ابزار مناسب نمایش ارائه شده است. اگر بخواهیم با توجه به جدول ۳ و اولویت‌های مخاطبان ابزار مناسب را انتخاب کنیم، می‌توانیم با استفاده از جدول زیر به نتیجه برسیم. در این جدول نمره قابلیت‌های هر ابزاری با توجه به نمره‌های درج‌شده در جدول ۳، که به صورت بخش‌هایی با نمره‌های صفر، یک، چهارم، نیم، و یک مشخص شده‌اند محاسبه می‌شود. با توجه به جدول فوق، بهترین ابزار، بر اساس انتظار مخاطبان و قابلیت‌های هر وسیله، کتابخوان و بعد از آن رایانه و لپ‌تاپ است.

جدول ۴: مجموع امتیازات ابزارهای مختلف مطالعه کتاب الکترونیک بر اساس انتظارات مخاطبان

اسمارت‌فون	کتابخوان	تبلت	رایانه/ لپ‌تاپ	قابلیت
۰.۲۵	۱	۰.۲۵	۰	قابلیت خوانایی متن
۰.۷۵	۰.۷۵	۰.۷۵	۱	پوشش فرمت‌های مختلف کتاب الکترونیک
۰.۲۵	۱	۰.۷۵	۱	اندازه صفحه نمایش
۰.۵	۱	۰.۵	۰.۵	دوام بالای باتری
۱.۷۵	۳.۷۵	۲.۲۵	۲.۵	مجموع

نتیجه‌گیری

با توسعه کتاب‌های الکترونیک و ابزارهای مطالعه آن‌ها ذائقه رسانه‌ای مصرف‌کنندگان کتاب نیز تغییر خواهد کرد. در آینده، بیش از پیش، مصرف کتاب الکترونیک افزایش خواهد یافت. بنابراین ناشران برای از دست ندادن بازارهای خود و ورود به بازارهای جدید لازم است در زمینه نشر کتاب الکترونیک سرمایه‌گذاری کنند. اما اینکه چه نوع کتابی و با چه موضوعی قابلیت تبدیل به فرمت الکترونیک را دارد و به چه شکلی باید ارائه شود مسئله مهمی است که باید قبل از هر اقدامی مطالعات لازم درباره آن انجام شود.

در این مقاله، هدف ما تأکید بر اهمیت بررسی سه عنصر محتوا، فرم، و ابزار ارائه کتاب الکترونیک است؛ اینکه چه نوع محتوایی در بازار کتاب الکترونیک می‌تواند فروش رود، چه فرمی مناسب و مطابق با سلیقه مخاطب است، و چه نوع ابزار مطالعه‌ای انتظارات مصرف‌کننده را برآورده می‌کند. در مقاله حاضر، با استفاده از یک نظرسنجی آنلاین، اولویت‌های مخاطب درباره این سه عنصر را مطالعه کردیم. تأکید ما بر این است که این نتایج، با توجه به محدود بودن این نظرسنجی، نقطه آغاز است و میزان اهمیت مطالعات گسترده‌تر را نشان می‌دهد. ناشران ما، قبل از هر اقدامی، باید به این نکات توجه کنند تا از هزینه‌های زائد و بی‌بازگشت مصون بمانند.

با توجه به یافته‌های نظرسنجی انجام‌شده و نظرسنجی‌های سایر کشورها، درمی‌یابیم که کتاب‌های با محتوای داستانی و آموزشی قابلیت تبدیل به فرمت الکترونیک را دارند. همچنین کتاب‌هایی که با تبدیل شدن به اپلیکیشن کاربری مناسب‌تری می‌یابند پتانسیل عرضه به صورت الکترونیک را دارند. از طرف دیگر، کتاب‌هایی با موضوع کودک و کتاب‌های مقدس به صورت چاپی مخاطب بیشتری دارند. در بخش دیگری از مقاله، به بررسی فرمت‌های مختلف ارائه کتاب الکترونیک پرداختیم و با

محبوب‌ترین فرمت‌ها PDF، Kindle و Epub. آشنا شدیم. این سه فرمت بیشترین قابلیت را در میان همه فرمت‌های موجود دارند و بیشترین کتاب‌های الکترونیک هم با این فرمت‌ها منتشر شده‌اند. سومین عنصر مهم، در نشر کتاب الکترونیک، ابزار مطالعه است که نتایج نظر سنجی انجام شده نشان می‌دهد مخاطبان از یک ابزار مطالعه انتظار قابلیت خوانایی متن، پوشش فرمت‌های مختلف کتاب الکترونیک، اندازه صفحه نمایش، و دوام بالای باتری دارند. در این میان، با توجه به ویژگی‌های هر ابزار، این نتیجه حاصل شد که کتابخوان بهترین وسیله برای مطالعه کتاب الکترونیک است؛ همان‌طور که به صورت ذاتی و تخصصی برای چنین کاربردی طراحی شده است. گفتنی است این نظر سنجی به دلیل جامع نبودن و کم بودن جامعه آماری آن به توسعه و تجدیدنظر نیاز دارد. امیدواریم سایر پژوهشگران این موضوع را ادامه داده و به نتایج دقیق‌تری دست پیدا کنند ●

پی‌نوشت‌ها

- 1 . Stieg Larsson
- 2 . Millennium
- 3 . Derek J. Canyon
- 4 . International Digital Publishing Forum

منابع

- «هم‌سخنی با مخاطبانی جهان‌شمول‌تر» (۱۳۹۱). دوهفته‌نامه مهر (نشریه تخصصی کتاب انتشارات سوره مهر، اول مرداد، ص ۶.
- Comparison of e-book formats. (2012/8/6). Retrieved 8 23, 2012, from wikipedia: http://en.wikipedia.org/wiki/Comparison_of_e-book_formats#cite_note-depreader-23
- (2012). The Future of eBooks. Germany: pwc.
- پرسش‌های متداول. (۲۰۱۲). بازیابی از نشر ناکجا آباد: <http://www.naakoja.com/section/۰۶#۶۶۶>
- Boog, J. (2012/15/6). EBook Revenues Top Hardcover. Retrieved from Mediabistro: http://www.mediabistro.com/galleycat/ebooks-top-hardcover-revenues-in-q1_b53090
- Canyon, D. j. (2011/1/ 5). The keys to e-publishing success? Retrieved from Adventures in E-publishing: <http://derekjcanyon.blogspot.com/2011/01/keys-to-e-publishing-success.html>
- Indvik, L. (2012/6/17). Ebook Sales Surpass Hardcover for First Time in U.S. Retrieved from mashable: <http://mashable.com/2012/6/17/ebook-hardcover-sales/>
- Most Common eBook Formats. (n.d.). Retrieved from the ebook reader: <http://www.the-ebook-reader.com/ebook-formats.html>
- Rainie, L., Zickuhr, K., Purcell, K., Madden, M., & Brenner, J. (2012). The rise of e-reading. Washington: Pew Research Center.
- Scocco, D. (2012/6). Retrieved from DailyBlogTips: <http://www.dailyblogtips.com/sales-of-ebooks-top-sales-of-hardcover-books>